

19.3.2007

Dnro 3826/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Henrik Åström

KOULUN JOUKKUEESTA POISJÄTTÄMINEN

1

KANTELUKIRJOITUS

Kantelija arvosteli kantelukirjoituksessaan 15.12.2005 eduskunnan oikeusasiamiehelle Porin kaupungin - - - koulun rehtorin menettelyä kantelijan tyttären koulunkäyntiä koskevassa asiassa. Tyttären reissuvihossa oli 31.10.2005 tieto koulussa sattuneesta tapahtumasta. Tytär oli kertomansa mukaan ottanut erästä koulutoveriaan olkapäistä kiinni ja tönäissyt tätä seinään ja kehottanut tätä jatkamaan peliä sääntöjen mukaan. Kotona oli perheen piirissä puhuttu asiasta ja todettu yhteisesti, että hän oli toiminut väärin ja että jälki-istunto, joka oli määrätty tapahtuman johdosta, piti suorittaa. Samana päivänä tytär oli kertonut innoissaan, että hän oli päässyt koulun salibandy-joukkueeseen. Peli olisi seuraavana päivänä urheilutalolla.

Kantelijan tytär oli tullut itkien kotiin 1.11.2005 kertoen, että hän ei pääsnytkään pelaamaan. Opettaja oli kertonut, että pelikielto johtui edellisenä päivänä tapahtuneesta asiasta. Kantelija oli soittanut illalla luokanopettajalle ja oli ihmetellyt rangaistuksen kovuutta. Tytär oli istunut urheilutalolla kaksi tuntia pelivarusteineen pääsemättä kuitenkaan pelaamaan. Asia kerrottiin hänelle vasta pelipaikalla. Kantelija oli esittänyt opettajalle, että hänen mielestään hänen tyttärensä oli jo jälki-istuntonsa suorittanut urheilutalolla ja kohtelu vaikutti jo simputukselta. Tämän johdosta kantelija oli sanonut, että hänen tyttärensä ei jää enää jälki-istuntoon.

Kantelijan tytär joutui 2.11.2005 suorittamaan jälki-istunnon ja tästä oli selvitys myös reissuvihossa. Kantelija oli soittanut tyttären koulun rehtorille asian johdosta. Kantelijan esiteltyä itsensä ja kerrottua, mitä soitto koskee, rehtori oli sanonut ensimmäisiksi sanoikseen, että kantelijan tytär on väkivaltainen ja turvallisuusuhka koululle. Ällistyneenä kantelija oli toistanut kuulemansa hänen poikansa kuunnellessa vieressä. Koskaan aikaisemmin hän ei ollut kuullut, että hänen tyttärensä olisi ollut mukana missään vastaavassa. Rehtorin käyttäytyminen oli hänen mielestään ollut todella tylyä ja ylimielistä ja rehtori kertoi myös, että tyttären pelikielto oli vuoden mittainen. Kantelijan mielestä rangaistus oli kohtuuton ja pitkä ja hän päätti ottaa yhteyttä koulutoimenjohtajaan.

Kantelija oli soittanut kinastelun toisen osapuolen äidille illalla ja kysynyt pojan vointia, koska rehtori oli maininnut puhelimesta useaan kertaan, että oletko nähnyt sen pojan otsaa. Pojan äiti oli nauranut puhelimesta ja sanonut,

että siinä on pieni rupi ja laastari päällä. Hän oli myös sitä mieltä, että kytseessä oli lasten kinastelu välitunnilla ja näitähän aina sattuu.

Kantelija oli 8.11.2005 tavannut koulutoimenjohtajan. Hän kuunteli tapahtumien kulun ja kirjasi asiat ylös. Hän lupasi ottaa rehtoriin yhteyttä. Kantelija tiesi koulutoimenjohtajan ja rehtorin olevan veljeksiä ja oli tiedustellut, kykeneekö koulutoimenjohtaja tämänkaltaista asiaa hoitamaan. Tämä oli todennut, että kyllä hänen täytyy työnsä hoitaa.

Kantelijan tytär oli 17.11.2005 tuonut koulusta kirjeen, joka oli päivätty 14.11.2005. Kantelija oli ilahtunut tiedosta, että rangaistusta ei enää jatketa, mutta hän kaipasi jonkinlaista selvitystä siihen, miksi hänen lapsensa oli rehtorin mielestä väkivaltainen ja turvallisuusuhka. Hän oli todella huolissaan siitä, että koulussa oli tapahtunut asioita, joista hänellä ei ole minkäänlaista tietoa. Lisäksi jonkinlainen anteeksipyyntö tai selitys rehtorin työkeästä käytöksestä olisi ollut suotavaa.

Kantelija oli yrittänyt tavoittaa koulutoimenjohtajaa viikon ajan. Saatuaan tämän 28.11.2005 kiinni hän oli tiedustellut, oliko ollut mitään lisätietoa syistä, miksi tytär oli koulussa rehtorin mielestä turvallisuusuhka. Koulutoimenjohtaja oli sanonut, että "selvittääkää aikuiset ihmiset itse asiansa". Lisäksi hän oli sanonut, että rehtori kielsi sanoneensa mitään kantelijan tyttären väkivaltaisuudesta tai siitä, että hän oli turvallisuusuhka.

Kantelija oli 30.11.2005 soittanut tyttärensä luokanopettajalle ja kertonut syyn, miksi hän oli ottanut yhteyttä koulutoimenjohtajaan. Tyttäreille määrätty jälki-istunto ei ollut syynä, vaan rangaistuksen kohtuuton pituus ja rehtorin tokaisu tyttärestä.

Rehtori oli soittanut 1.12.2005 kantelijalle ja ehdottanut tapaamista. He olivat tavanneet vielä iltapäivällä samana päivänä. Rehtori oli kertonut ymmärtäneensä, että kantelija ei ollut tyytyväinen asiaan. Kantelija oli kertonut, mitkä asiat olivat jääneet vaivaamaan häntä. Yllättäen rehtori kielsi koskaan sanoneensa mitään kantelijan tyttärestä, vaan hän puhuikin puhelimesta vain "väkivaltaisesta tapahtumasta". Kantelija oli ollut ällistynyt ja oli ihmetellyt ääneen, että voiko rehtori sanoa näin kasvotusten. Kantelija oli todennut mielessään, että tällä lausunnolla rehtori teki hänestä valehtelijan. Rehtori oli kantelijan mukaan myös eleillään esittänyt, että kantelija oli lähestynyt häntä väärin.

Kantelija pyytää oikeusasiamiestä selvittämään koulutoimenjohtajan kanssa asioiden oikeaa hoitamistapaa. Hän pyytää vielä oikeusasiamiestä selvittämään koulutoimenjohtajan jääviyden kysymyksessä olevassa asiassa, rehtorin asiattoman käytöksen ja ammattitaidottomuuden. Kantelija pyytää vielä, että rehtori oikaisee lausuntonsa, tarkistaa toimintatapojansa sekä esittää anteeksipyyntönsä.

Kanteluun oli liitetty kaksi jäljennöstä kantelijan tyttären reissuvihosta ja jäljennös rehtorin kirjeestä, joka oli päivätty 14. marraskuuta 2005.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Selvitys

3.1.1

Rehtorin selvitys

Selvityksessään rehtori kertoo muun muassa, että saatuaan tiedon edellisen päivän s.o. 31.10.2005 tapahtumista luokanopettaja oli päättänyt, ettei kantelijan tytär voi pelata joukkueessa, vaikka hänet oli siihen valittu.

Rehtori oli pyrkinyt perustelemaan kantelijalle sekä jälki-istunnon että joukkueesta poisjättämisen. Jälki-istunnon osalta hän oli kertonut kantelijalle, että se oli suora seuraamus oppilastoverin seinään työntämisestä, ja että hän oli luokitellut tapahtuman väkivaltaiseksi teoksi. Joukkueesta poisjättämisen osalta rehtori oli sanonut kantelijalle, että koulun velvollisuutena on taata kaikkien oppilaiden turvallisuus ja tätä taustaa vasten kantelijan tyttären poisjättäminen tönäisemisestä seuraavana päivänä oli ollut paikallaan.

Kantelija oli kysynyt rehtorilta kiellon kestoa. Rehtori oli vastannut hänelle, että marrassählystä oli tarkoitus tehdä jokavuotinen perinne, joten seuraava mahdollisuus päästä luokkien välisiin sählypeleihin tulisi seuraavana syksynä. Rehtori oli lähettänyt kantelijalle 14.11.2005 kirjeen kotiin. Kirjeen mukaan jälki-istunto oli koulun toimenpide, jolla vastataan esimerkiksi järjestyssääntöjen rikkomuksista. Kun jälki-istunto on annettu ja suoritettu, se merkitään koulun rangaistuskirjaan ja asia katsotaan loppuun käsitellyksi. Näin oli asia myös tässä tapauksessa. Kantelijan tytär on jälki-istuntonsa istunut eikä koululla ole mitään syytä häntä tästä asiasta edelleen muistuttaa. Asia oli siis koulun taholta loppuun käsitelty kirjeen mukaan.

3.1.2

Koulutoimenjohtajan selvitys

Koulutoimenjohtajan mukaan koulu perusteli aivan oikein kantaansa jättää kantelijan tytär pois joukkueesta väkivaltaisesta käyttäytymisestä johtuen. Toimenpide ei ollut rangaistus, vaan ehkäisevä toimenpide, jolla pyritään muiden pelaajien ja pelin turvallisuus takaamaan.

Selvityksen mukaan kantelija oli esittänyt koulutoimenjohtajan olevan sukulaissuhteesta johtuen jäävi hoitamaan työnjohdollisia asioita. Koulutoimenjohtaja ei ollut katsonut mahdollisen esteellisyuden vaikuttavan asian kiireelliseen hoitamiseen, koska kyseessä oli ollut työnjohdon kannalta suhteellisen vähäinen asia, joka liittyi päivittäisiin työnjohdollisiin tehtäviin. Kantelija oli halunnut myös asiassa lähestyä koulutoimenjohtajaa, eikä pyytänyt muita hoitamaan asiaa. Asialliselta osin tilanne tuli koulutoimenjohtajan selvityksen mukaan hoidetuksi, kuten äiti halusi, eikä mahdollinen esteellisyys vaikuttanut lopputulokseen.

3.2

Lainsäädäntö

Suomen perustuslain (731/1999) 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslain 2 §:n mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perusopetuslain (628/1998) 36 §:n (477/2003) mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitorangaistuksia.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Lain 36 a §:n (477/2003) on ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangaistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata. Lainkohdan 4 momentin mukaan, kun oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut, ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen.

Perusopetuslain 36 b §:n mukaan rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata 36 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä.

Hallintolain (434/2003) 27 §:n mukaan virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.

Hallintolain 28 §:n mukaan virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen; tai
- 7) jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Läheisellä tarkoitetaan 1 momentissa:

- 1) virkamiehen puolisoa ja virkamiehen lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja virkamiehelle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa; läheisenä pidetään myös vastaavaa puoliskulaista.

Hallintolain 29 §:n mukaan virkamiehen esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä. Virkamies ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään.

Hallintolain 30 §:n mukaan esteellisen virkamiehen tilalle on viipymättä määrättävä esteetön virkamies. Virkamies saa kuitenkin käsitellä kiireellisen asian, jonka ratkaisuun esteellisyys ei voi vaikuttaa.

3.3

Arviointia

3.3.1

Jättäminen pois joukkueesta

Kantelukirjoitukseen liitetyn, välituntivalvonnassa olleen opettajan kirjoittaman viestin mukaan kantelijan tyttären oli istuttava jälki-istunto. Opettajan viestin mukaan väkivaltainen käyttäytyminen oli niin vakava asia, että siitä saatu tunnin jälki-istunto oli rangaistus lievimmästä päästä. Se, ettei kantelijan tytär saanut pelata joukkueessa, oli taas asia, joka "poiki" tästä käytöksestä.

Koulun rehtorin selvityksen mukaan hän oli perustellut jälki-istuntoa kantelijalle kertomalla, että se oli suora seuraamus oppilastoverin seinään työntämisestä. Joukkueesta poisjättämisen osalta rehtori oli sanonut, että koulun velvollisuutena oli taata kaikkien oppilaiden turvallisuus ja tätä taustaa vasten kantelijan tyttären poisjättäminen tönäisemisestä seuraavana päivänä oli paikallaan.

Edellä esitettyyn viitaten totean, että sekä opettaja että koulun rehtori yhdistävät kantelijan tyttären jättämisen joukkueesta luokkatoverin tönäisemiseen, joka oli edeltänyt poisjättämistä joukkueesta.

Kantelijan tyttären jättämistä joukkueesta oli ainakin jälkikäteen perusteltu joukkueen turvallisuuden takaamisella. Joissakin tilanteissa pelistä poisjättämistä ehkä voisikin perustella perusopetuslain 36 §:n mukaisella mahdollisuudella evätä osallistuminen opetukseen toisten turvallisuuden

takaamiseksi. Tässä tapauksessa kuitenkin tähän epäämiseen ei vaikuta olleen perusteita eikä muutenkaan vaikuta siltä, että pelistä pois jättäminen olisi tehty perusopetuslain 36 §:n mukaisena määrämuotoisena toimenpiteenä.

Totean vielä, että joukkueeseen valituilla ei liene ehdotonta oikeutta päästä kentälle pelaamaan, mutta tässä tapauksessa "pelikieltoa" oli perusteltu kantelijan tyttären käyttäytymisellä eikä muilla, itse peliin liittyvillä syillä.

Katson siis, että oppilastoverin tönäiseminen seinään oli johtanut sekä kantelijan tyttären määräämiseen jälki-istuntoon että siihen, että hänet jätettiin salibandyjoukkueesta pois.

Totean, että perusopetuslain 36 §:ssä sekä 36 a–c §:ssä on säädetty oppilaan kurinpito- ja ojentamiskeinoista sekä menettelystä. Muita kuin mainittuihin lainsäännöksiin perustuvia rangaistus- ja ojentamiskeinoja ei saa käyttää.

Katson kantelusta ja selvityksestä käyvän selvästi ilmi, että kantelijan tyttärelle määrätty pelikielto oli tarkoitettu rangaistukseksi, joka annettiin hänelle koulun välitunnilla sattuneen välikohtauksen seurauksena. Katson siis, että hänen jättämistään luokkansa salibandyjoukkueesta käytettiin kurinpito- tai ojentamiskeinoja. Toimenpide ei kuitenkaan perustunut perusopetuslaissa oleviin säännöksiin. Koulun menettely oli tämän vuoksi virheellinen.

3.3.2

Esteellisyyskysymys

Porin kaupungin koulutoimenjohtaja ja - - - koulun rehtori ovat oikeusasiamiehen kanslian hankkimien tietojen mukaan velipuolia.

Viranomaisen toimien on hallintolain 6 §:n mukaan oltava puolueettomia. Säännöksen taustalla on julkishallinnon toiminnassa vakiintuneesti korostettu lainmukaisuuden ja riippumattomuuden vaatimus. Puolueettomuus edellyttää, että viranomaiset ja hallinnon henkilöstö toteuttavat lainsäädännössä muotoiltua yleistä etua antamatta ulkoisten vaikutusten tai omien henkilökohtaisten intressien vaikuttaa toimintaansa. Tämän vuoksi hallinnollisen päätöksenteon on perustuttava lakiin, jota hallintotoiminnassa on tarkoin noudatettava (perustuslaki 2 §), ja hallintotoiminnan on oltava riippumattomaa sille vieraista vaikuttimista. Tämän vuoksi virkatoiminnan lainmukaisuuteen ja objektiivisuuteen kohdistuu erityinen luottamus. (Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet, Olli Mäenpää, s. 154.)

Hallintolain 28 §:n mukaan virkamies on esteellinen, jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen. Läheisenä pidetään myös sisarusta vastaavaa puolisuokulaista.

Edellä esitettyyn viitaten katson siis koulutoimenjohtajan olleen esteellinen arvioimaan tapahtumaa, jossa hänen velipuolensa, rehtori oli osapuolena.

Esteellisyyden vaikutukset voi poikkeuksellisesti poistaa vain se, että asia on kiireellinen ja esteellisyys ei voi vaikuttaa sen ratkaisuun. Esteellinen henkilö

voi siten käsitellä ja ratkaista asian, joka edellyttää välitöntä ratkaisua (Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet, Olli Mäenpää, s. 168).

Katson, että asiassa ei ole esitetty sellaista selvitystä, jonka mukaan koulutoimenjohtaja on voinut käsitellä kantelussa tarkoitetun asian kiireellisenä ja sellaisena, jonka ratkaisuun esteellisyys ei voinut vaikuttaa.

Käsitykseni mukaan koulutoimenjohtaja menetteli edellä esitetyn vuoksi virheellisesti käsitellessään velipuolensa, rehtoria koskevan asian.

3.3.3

Kantelun muut väitteet

Katson, että asiakirjojen perusteella ei voida saada tukea kantelun väitteelle, jonka mukaan rehtori olisi lausunut käsityksen, että kantelijan tytär olisi väkivaltainen ja turvallisuusuhka koululle. Selvitys ei myöskään tue väitettä rehtorin epäasiallisesta käyttäytymisestä kantelijaa kohtaan.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 ja 3.3.2 esittämäni käsitykset menettelyn virheellisyydestä koulutoimenjohtajan ja rehtorin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestä.